

Tíðin eftir kríggjó

4

Sögan er merkt av atburðum og tilburðum, samanbrestum og ósemjum, sum hava beitt menningina ymsar leiðir.

Mál

Tá ið hesin kapittulin er gjøgnumgingin, skulu næmingarnir kenna til býtið av Evropa í eystur og vestur aftaná seinna heimsbardaga. Teir skulu kenna til politiska ófriðin í Suðurevropa og spenningin millum USA og Sovjetsamveldið við hugtøkum sum *vápnadubbing* og hernaðarlig stórveldajavnvág.

Koreakríggið, kubakreppan og vjetnamkríggið eru nakrir av samanbrestunum, har spenningurin millum USA og Sovjetsamveldið gjørdist rættiliga greið.

Uppgávur

Uppgáurnar til kapittulin handla um hernaðarligu stórveldajavnvágna og árinini frá henni á heimin. kubakreppan, Truman-doktrinin og vjetnamkríggið verða viðgjørd. *Nú sleppur tú at royna teg sum granskari snýr seg um nútíðarsøgu hjá Portugal.*

FAGURBÓKMENTIR

Phillips, Carolin: *Made in Vietnam*

FAKBÓKMENTIR

Dowswell, Paul: *Vietnamkrigen*

Hynson, Colin:
Borgerrettighedsbevægelsen

FILMAR

13 Days

Dr. Strangelove

Malcolm X

Kubakreppan

(---)

Harra forseti, eg heiti staðiliga á tygum um gjølla at umhugsa, hvat harðrendu sjórænaraatsóknirnar, tygum siga USA ætlar sær at fremja í altjóða havøki, kunnu føra til. Tygum munnu skilja, at eingin við sítt fulla skil kann dáma hetta, eingin kann viðurkenna rætt tygara til slíkar gerðir. (---)

(---) Vit ganga við til at taka niður vápnini á Kuba, sum tygum meta vera álopsvápn. Vit ganga við til hetta og at skula kunngerá hesar skyldur okkara fyri Sameindu Tjóðum. Tygara umboðsfólk skulu skriva eitt álit, sum staðfestir, at USA við atliti til ekkan og áhugamálini hjá Sovjetsamveldinum skal taka niður samsvarandi vápn síni í Turkalandi. Latum okkum koma til sættis um, hvussu langa tíð tykkum og okkum tørvar at seta hetta í verk. (---)

Besti harra skrivari,

Eg havi lisið bræv tygara frá 26. oktob-er sera gjølla og fegnist um, at tygum siga tygum vilja finna eina skjóta loysn upp á trupulleikan. Tað fyrsta, sum gerast má hjá tygum, er at taka sundur raketstøðirnar á Kuba, sum ætlaðar eru til álops og allar vápnaskipanir á Kuba, sum brúkast kunnu til at leypa á við, soleiðis at tær ikki eru nýtiliga; hetta skal gerast undir kønari ST-leiðsu.

(---)

1. Tit ganga við til at taka niður hesar vápnaskipanirnar á Kuba undir góðkendari eygleiðing og eftirliti frá ST, og binda tykkum við sømiligum skotbrái at gevast at seta upp aftur líknandi vápnaskipanir á Kuba.

2. Vit fyri okkara part skulu ganga við til – treytað av, at ST útvegar miðlar, sum tryggja at atgerðirnar verða fylgdar – a) umgangandi at taka av skipabannið, sum er virkin, og b) veita trygd fyri, at innrás ikki verður gjørt á Kuba. Eg eri sannførdur um, at onnur ríki á vestaru hálvkúlu eru til reiðar at gera tað sama. (---)

Góði harra forseti:

Eg havi móttikið boð tygara frá 27. október. Eg vil við hesum vísa nøgdsemi mítt og takka tygum fyri tygara hegni at duga at skilja ímillum stórt og smátt, sum tygum hava sýnt í verki, og fyri útinnanina av ábyrgdini fyri varðveitslu av heimsfriðinum, sum tygum hava livað upp til.

Bæði tit og vit eru greiðir yvir, hvat slag av vápnum hetta snýr seg um. Havandi í huga so skjótt sum til ber at beina burtur ta stríð, sum hóttir friðarins sak, fyri at veita øllum fólki, ið ynskja frið, og fyri at veita amerikanska fólkinum, sum, og tað eri eg sannførdur um, eisini man ynskja frið, eins og sovjetiska fólkið og sovjetiska stjórnin, eru nú sum ískoyti til givin boð um at halda uppat við arbeiðinum at seta upp vápnaskipanið, givin boð um at taka niður tey vápn, tit hava lýst at vera til álops og at leggja tey í bingjur, sum skulu skipast aftur til Sovjetsamveldið.

(--)

1. Hvørji brot eru frá Nikita Khrusjtjov? Hvørji eru frá John F. Kennedy?
2. Hvørji krøv setti USA Sovjetsamveldinum sambært brotunum?
3. Einum av krøvunum, sum Khrusjtjov setti USA, hirðir Kennedy als ikki í at svara sambært brotunum. Hvat var sovjetiska kravið?
4. Hvat er tað, USA bjóðar Sovjetsamveldinum afturfyri?
5. Hvat risaveldi heldur tú mundi fáa mest burtur úr samráðingunum undir Kuba kreppuni?
6. Eftir Kuba kreppuna fingur báðir partar ein nýggjan samskiftismiðil, sum var meiri effektivur enn sendiboð, brøv og telegramm? Hvør var miðilin?

Truman-doktrin, dominoástøði og vjetnamkríggið

Tá ið Truman forseti helt røðu sína í amerikansku kongressini í mars 1947, var tað fyrri at fáa játtaða eina stuðulsætlan upp á 400 milliónir dollarar til Grikkaland og Turkaland, sum vóru lond, ið forsetin metti vóru í vanda fyrri at enda undir kommunistiskum ræði. Millum annað segði hann soleiðis: „Fræini hjá totaliterum stýrum verða nørd av neyð og vesaldómi. Tey spíra og vaksa í ónda jørðildinum hjá fátækdómi og sundurlyndinum. Tey gerast fullvaksin, tá ið vónin hjá fólki um eitt betri lív er deyð.“

Sjey ár aftaná Truman-doktrinina, í 1954, bar Eisenhower forseti heimin saman við eitt domino-spæl. Kommunistisk yvirtøka av vald-

inum í einum parti av heiminum fór at føra til yvirtøku av valdinum í øðrum londum, helt hann. Frælsu londini fóru at falla sum dominobrikkar, um ikki vestanveldini, og tá serliga USA, forðaðu fyrri hesari tilgongdini. Amerikanskur uttanríkispolitikkur hevur síðani tá, meir ella minni, verið merktur av hesum hugsunarhátti. Forsprákarar fyrri dominoástøðinum hava m.a. víst til hendingarnar í 1938, tá ið vestanveldini lótu sær lynda landafrøðiligu krøv Hitlers í Kekkosllovakia.

1. Á hvønn hátt kunnu vit siga, at Truman-doktrin og dominoástøðin komu at stýra politikkinum hjá USA í sambandi við vjetnamkríggið?
2. Keipumyndin er frá 1972. Hvat er tað, ið teknarin Sanders leggur dentin á?

– Og minnst til, at tit als ikki mugu raka byrgingar, sjúkrahús ella onnur sivil mál!

Keipumynd úr „Dårskapens vägar“

3. Tess longri vjetnamkríggið vardi, fleiri vóru tey, ið mótmæltu USA. Felagsskapir í Føroyum – eitt nú *Fólk fyrri friði*, savnaðu fólk á kunningarfundir og til mótmælisingongur. Flogseðlar og kunningarskriv vórðu býtt út á gøtum og torgum. Hyggja vit nærri at nøkrum av hesum bløðum, síggja vit, at mótsetningarnir í kalda krígunum eisini vóru sjónskir í Føroyum. Hvørji politisk sjónarmið síggjast í kunningarskrivunum í neðra?
4. Annað av kunningarskrivunum er „falskt“, og man neyvan vera gjørt av felagsskapinum, sum stendur skrivaður á blaðið. Hvat skriv er talan um? Hví heldur tú tað?
5. Hvør, heldur tú, mundi standa aftanfyrri tað blaðið?

DEMONSTRERA
Lördag 9/10 kl 12.00
 Sankt Knuts Torg

★ ★ ★

OPINIONSMÖTE
Lördag 9/10 kl 16.00
 Sankt Petriskolans aula

Talare: SKÖLD-PETER MATTHIS

Føljande organisationer støder Vietnamvekan:
 Malmö FNL-grupp, KFML, FPU, Malmö Kommunistiska Arbetarkommun

STÖD FNL

pg. 400 499-0

Stockholm

De Förenade FNL-grupperna

FRIHETSFIENDE
NYMARXIST
LAGBRYTARE

FNL

(Front national de libération du Viétnam du Sud) Suðurvjetnamesiska tjóðskaparlíga frælsisfylkingin, sum saman við kommunistiska stýrinum í Norðurvjetnam stríddist ímóti amerikansku herdeildunum, sum vóru í landinum.

Nú sleppur tú at royna teg sum granskari – Portugal

Í sögu hefur tað sera alstóran týðning at vera keldukritisk/ur. Hvaðani havi eg fingið mínar upplýsingar? Er keldan trúlig? Fyri at tú skalt kunna siga nakað um søguligar hendingar, skalt tú hava samanborið upplýsingarnar frá minst tveimum ymiskum keldum. Men tað er ikki líkamikið, hvørjar niðurstøður tú kemur til. Niðurstøðurnar skulu í stóran mun taka støði í tí tilfari, tú hefur funnið. Eitt annað krav er, at tú roynir at lýsa málið so *objektivt*, sum til ber, tað merkir, at tú roynir at leggja til viks egnar persónligar sannføringar og hugsanir.

At tað er sera trupult at siga nakað endaliga satt um nakað, sum hent er fyri langari tíð síðani, sæst í, hvussu ósamdir søgufrøðingar kunnu vera um eitt evni. Til eru stórir „skúlar“, sum stuðla antin øðrum ella hinum „sannleikanum“. Tó er semja um avgerandi fakta. Tað er t.d. eingin, sum kundi funnið uppá at noktað fyri, at fyrri heimsbardagi hefur verið.

Skal tú klára teg sum søgufrøðing er eisini avgerandi, at tú dugir væl at fortelja. Tú skalt klára at bera fram kunnleika tín og innlit tíni á ein hátt, sum vekir lesarans áhuga.

Nú er tað tú, sum skal granska og skriva ein søgutekst! Set tær fyri at leita fram upplýsingar frá álitandi keldum.

1. Finn fram til so nógv, sum til ber um Portugal og søguna hjá landinum í 1900-talinum. Har iður í spennandi upplýsingum. Hvussu sær flaggið út hjá teimum? Nær fekk landið fólkaræði? Hvussu var lívið, áðrenn fólkaræðið varð innført? Hvørjar eru mest týðandi inntøkurnar hjá Portugal? Hvussu hefur støðan hjá Portugal mótvegis Spania verið? Hvørja mat-, dansi- og tónleikamentan hava tey? Tú ræður sjálv/ur fyri, hvat tú velur at leggja dent á í tíni lýsing.
2. Skriva eina „søguliga“ grein um søguna hjá Portugal í 1900-talinum. Royn at gera hana áhugaverda fyri lesaran hjá tær. Kanska tú finnur eina mynd, sum kann lýsa tekstin hjá tær? Gloym ikki at vísa til tínar keldur!
3. Vís einum floksfelaga tekstin hjá tær. Samanberið tekstirnar hjá hvørjum øðrum! Hava tit funnið somu upplýsingar? Um ikki, roynið so at finna fram til, hvør hefur rætt!

Hvør eri eg?

Vel rætta svarið og set bókstavin í rútin.

1. ☐ Eg eri krígshetja frá krígunum móti fraklendingum. Tað skal heldur ikki eydnast amerikanarum at koma higar og sigra á mær og kammerátunum. Mál okkara – eitt sameint sosialistiskt vjetnam! 2. ☐ Eg havi ávarað figgindarnar. Teir taka ikki niður rakettbásarnar og kalla ikki skipini aftur. Eg havi einki annað val – set deildirnar í fulla tilbúgvng. Vónandi førir hetta ikki til triðja heimsbardaga ... 3. ☐ Allar hesar amerikansku fyrítøkurnar og bygningarnir eru í veruleikanum ogn hjá okkara fólki. Eg ætli at taka alt aftur. Kvetta amerikanarar sambandið við okkum, má eg venda mær til Sovjetsamveldið. Har munnu tey vilja keypa okkara fína sukur. 4. ☐ Har! Har er lúkan, eg havi leitað eftir. Leypi eg upp um píkatráðin sleppi eg vesturum. 5. ☐ Vit mugu stuðla øllum londum, ið eru í vanda fyri at falla í hendurnar á kommunistunum. Fíggjarliga og hernaðarliga! Vit mugu standa ímóti Sovjetsamveldinum. 6. ☐ Tað er eitt „jarntjald“, sum kloyvir Evropa, úr Eystarasalti til Miðjarðarhav. 7. ☐ Eg eri ein hin kendasti sviin í 1900-talinum. Frá 1953 til 1961 var eg ST-aðalskrivari. 8. ☐ Tað vóru vit partisanar, sum róku burtur týskin undir krígunum! Síðani var eg valdur til landsins leiðara og innfærði mítt egna brigdi av kommunismuni. 9. ☐ Eg var fyrsta menniskjað í rúmdini. 10. ☐ Eg var fyrsta menniskjað á mánanum.	A Fidel Castro Á Dag Hammarskjöld B John F. Kennedy D Yuri Gagarin Ð Tito marskálkur E Harry S. Truman F Ho Chi Minh G Winston Churchill H Neil Armstrong I Conrad Shumann

Minnist tú?

	1	X	2
1. Hvussu kallaðust sovjetsku fylgisveinarnir? 1) Perestrojka X) Sputnikk 2) Glasnost			
2. Hvussu æt hundurin, sum fór út í rúmdina í 1957? 1) Laika X) Lassie 2) Rufus			
3. Nær fall berlinmúrurin? 1) Í 1989 X) Í 1962 2) Í 1994			
4. Hvør stytting stendur fyri Eysturtýskland? 1) BRD X) KGB 2) DDR			
5. Um tú kanst steðga einari avgerð við at siga nei, so hevur tú 1) Sýtingarrætt X) Náttúrurætt 2) Almennarrætt			
6. Fimm føstu limirnir í trygdarráðnum hjá ST eru USA, Russland, Kina, Bretland og 1) Týskland X) Japan 2) Frakland			
7. Hvussu kallaðist telefonlinjan, sum varð sett upp millum Washington og Moskva í 1962? 1) Heita linjan X) Bumbulinjan 2) Friðarlinjan			
8. Hvussu nógv prosent av deyðu vjetnamesunum í vjetnamkríggnum vóru vanlig fólk? 1) 10 % X) 25% 2) 90%			
9. Hvussu eitur kenda universitetið í París, sum bleiv hertikið av studentunum í 1968? 1) Sorbonne X) Notre-Dame 2) Odéon			
10. Í 1956 tók uppreistur seg upp í Póllandi og 1) Í Litava X) Í Ungarn 2) Í Eysturtýsklandi			

Svar: Hvør eri eg?

1. F
2. B
3. A
4. I
5. E
6. G
7. Á
8. Ð
9. D
10. H

Svar: Minnist tú?

	1	X	2
1.		X	
2.	1		
3.	1		
4.			2
5.	1		
6.			2
7.	1		
8.			2
9.	1		
10.		X	